

Патріотичне виховання в освіті та соціальній роботі: уроки минулого та сучасний погляд

Матеріали міжвузівської
науково-практичної конференції

22 лютого 2024 року

Міністерство освіти і науки України
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
Кафедра педагогіки

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В ОСВІТІ ТА СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ: уроки минулого та сучасний погляд

Матеріали
міжвузівської науково-практичної конференції

22 лютого 2024 року

УДК 37.035.6:373.66:001.89(063)

П 20

Рекомендовано до друку рішенням кафедри педагогіки (протокол № 9 від 30 січня 2024 р.) та Вченої ради (протокол № 2 від 28 лютого 2024 р.) Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Рецензенти:

Поліщук Олександр Сергійович – доктор філософських наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи (Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія);

Зозуляк-Слущик Роксоляна Василівна – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника);

Кім Галина Григорівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри початкової освіти (Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського).

П 20 Патріотичне виховання в освіті та соціальній роботі: уроки минулого та сучасний погляд : матеріали міжвузів. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 22 лютого 2024 року) : Хмельницький: ПП «А.В.Царук», 2024. 277 с.

Матеріали конференції містять наукові статті учених, науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, педагогів усіх категорій закладів дошкільної та загальної середньої освіти, психологів, соціальних працівників, здобувачів вищої освіти із таких питань: теоретичні засади патріотичного виховання дітей та молоді; формування патріотизму в дітей та молоді в Україні: актуальні виклики та можливості; патріотизм як ціннісна орієнтація у сім'ї, закладі дошкільної освіти та Новій українській школі; патріотичне виховання в освітньо-виховному процесі закладів вищої освіти: досвід успішних ініціатив; патріотичне виховання в інклюзивному середовищі; співпраця освіти та соціальної роботи в умовах війни.

Редакційна колегія: голова – **Шоробура І.М.**, ректор ХГПА, д. пед. н., професор, член-кореспондент НАПН України, заслужений діяч науки і техніки України, дійсний член Академії наук вищої школи України; *заступник* – **Казакова Н.В.**, к. пед. н., доцент; *члени редколегії* – **Ящук І.П.**, д. пед. н., професор, заслужений діяч науки і техніки України; **Сівак Н.А.**, к. пед. н., доцент; **Цегельник Т.М.** – д. філософ., доцент.

За достовірність фактів, дат, назв, посилань, літературні джерела тощо відповідальність несуть автори матеріалів.

Загородня Т.В., Тодосієнко Н.Л. Патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку засобами музики.....	71
Заворотна Н.А. Патріотичне виховання здобувачів вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта (досвід Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії).....	75
Зданевич Л.В., Цегельник Т.М. Патріотичне виховання дітей дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення.....	77
Івасик А.С., Старовойт Л.В. Петриківський розпис у патріотичному вихованні молодших школярів.....	80
Казакова Н.В., Кісілюк Е.М. Настільні патріотичні родинні ігри Олени Рибаквої як засіб виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.....	83
Кармазін А.О. Творча постать Миколи Лисенка в експозиції музею театрального, музичного та кіномистецтва України.....	88
Карнаух Н.І., Чорна Т.В. Волонтерська робота як складова патріотичного виховання в освітньо-виховному процесі закладів вищої освіти.....	94
Кіт Г.Г, Бадлак Н.М. Взаємодія школи і сім'ї у патріотичному вихованні учнів молодшого шкільного віку.....	97
Которощук Т.Р., Кіт Г.Г. Педагогічний такт учителя у формуванні патріотизму дітей молодшого шкільного віку.....	101
Кривошей Н.В. Ефективні форми і методи формування національно-патріотичної свідомості учнів початкових класів.....	104
Крикун В.В., Дмитрук З.А. Досвід успішних виховних ініціатив Одеського державного університету внутрішніх справ.....	109
Крупницька О.Л., Поляновська О.Р. Специфіка фахівця соціальної роботи у вихованні патріотизму у людей з інвалідністю.....	112
Куніцька К.В., Казакова Н.В. Роль патріотичного виховання у формуванні особистості.....	115
Лазарько Р.М., Поляновська О.Р. Розвиток патріотичних цінностей як одна з умов формування стресостійкості фахівця із соціальної роботи.....	118
Ласкіна Ж.Є., Лобода В.В. Соціальна профілактика стигматизації дітей з інвалідністю в освітньому процесі закладу загальної середньої освіти.....	121
Лінкевич А.Ю., Тодосієнко Н.Л. Патріотичне виховання дітей молодшого шкільного віку засобами художньо-творчої діяльності.....	123
Любчак Л.В., Латуша Н.В., Ковалько І.Б. Проблема вибору форм патріотичного виховання молодших школярів: реалії сьогодення.....	128
Мазурик Л.Г. Формування свідомої патріотичної позиції здобувачів освіти Нової української школи в умовах сучасного виховного процесу.....	131

Подобається студентам відвідувати наукові гуртки, лабораторії та клуби, які функціонують на кафедрі дошкільної педагогіки, психології та фахових методик, як-от: психолого-педагогічний клуб «Обговорюємо проблему», психологічна лабораторія «Впровадження особистісно зорієнтованої моделі виховання в практику», студентська наукова лабораторія з дошкільної педагогіки. На яких, окрім розв'язання педагогічних завдань, формуються ціннісні орієнтації студентів.

Отже, сучасний вихователь дітей дошкільного віку, окрім фахових знань, умінь і навичок, має володіти загальною культурою, розумінням екологічних та соціальних наслідків своєї діяльності, світоглядними орієнтирами та духовними цінностями. Саме така творча особистість необхідна сьогодні для ефективного навчання та виховання дітей. Тому одним із завдань гуманітаризації та гуманізації вищої освіти, зокрема педагогічної, є орієнтація її на загальнолюдські культурні цінності, прилучення студентської молоді до національних джерел духовності, формування у неї патріотичних якостей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: «Либідь», 1997. 374 с.
2. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи. Київ: «Академвидав», 2006. 352 с.

Зданевич Лариса Володимирівна,

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки, психології та фахових методик Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії;

Цегельник Тетяна Миколаївна,

доктор філософії, доцент,

доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

У зв'язку із значними трансформаціями в освітньому просторі України, новими соціокультурними викликами та зростаючими соціальними потребами, стає актуальним підкреслення значення дошкільного віку як ключового етапу формування особистості. У сучасному суспільстві відбувається розуміння та визнання важливості виховання дітей, зокрема і з особливими освітніми потребами на рівні дошкільного навчання з урахуванням національно-патріотичних цінностей. Підвищення свідомості про роль цього етапу виховання спрямоване на формування громадянина-патріота, який здатний

бути відданим своїй країні та забезпечити її національну єдність та незалежність.

Минуле десятиліття в нашій державі показало, що національно-патріотичне виховання молодого покоління має вирішальне значення. Це стає пріоритетним напрямом діяльності як країни, так і суспільства на сучасному етапі.

Необхідність дошкільної освіти, яка сприяє всебічному розвитку особистості, зокрема і формуванню національної свідомості та патріотичних почуттів окреслюється в нормативно-правових документах, як-от: Конституція України, Закон України «Про дошкільну освіту», Державна цільова соціальна програма національно-патріотичного виховання на період до 2025 року, Стратегія національно-патріотичного виховання на 2020-2025 роки, Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України та ін.

Аналізуючи праці науковців, зауважмо, що поняття «патріотизм» трактується по-різному.

Так, у працях М. Качур патріотизм характеризується «як комплексна загальна якість особистості, що являє собою органічну єдність ціннісного ставлення особистості до Батьківщини, яка проявляється в культурній діяльності, як складна інтегральна якість особистості» [2, с. 17].

Н. Гавриш, К. Крутій наголошують на тому, що патріотизм – це «одне з найглибших почуттів, гордість за матеріальні й духовні досягнення свого народу, своєї Батьківщини, бажання зберігати її характерні особливості, культурні надбання, готовність захищати інтереси свого народу» [1, с. 2].

С. Тесленко виділяє такі особливості українського патріотизму: «висока гуманістична спрямованість української патріотичної ідеї; демократичний рух; повага до інших народів; самопожертва в інтересах Батьківщини; співчуття до страждання народу; вшанування старших за віком; дотримання народних традицій і звичаїв; спільна суспільно-корисна діяльність; любов до рідної природи» [3, с. 28.].

У всіх видах освітньої роботи у закладах дошкільної освіти присутні складові патріотичного виховання. Організація корекційно-розвиткової роботи (розвиток фонетико-фонематичних процесів, постановка, автоматизація звуків, розрізнення характеристик голосу під час артикуляції, вдосконалення граматичної складової мовлення, розвиток зв'язного мовлення, збагачення словникового запасу та ін.) також уможливорює використання дидактичних посібників та інших матеріалів патріотичного спрямування. Крім того, лексичний матеріал з елементами патріотичного виховання може бути ефективним інструментом для розвитку когнітивних процесів, таких як сприйняття, уявлення, пам'ять, увага та мислення.

Для закріплення навичок звукового аналізу можна ефективно використовувати лексичний матеріал народознавчого змісту. Це може включати розглядання національних предметів, демонстрацію ілюстрацій та співання пісень, пов'язаних з цими предметами. Для кожного слова можна розробити стандартні логопедичні завдання, такі як визначення голосних та

приголосних звуків, кількості складів, визначення наголосу, поділ слова на склади та визначення звукового складу слова. Такий підхід допомагає дітям усвідомлювати звукову структуру мови через цікавий та змістовний контекст.

Для розвитку зв'язного мовлення можна використовувати різноманітні методи, такі як читання народних казок, спів народних пісень, перегляд фільмів про життя народу та обговорення подій та свят, які відбуваються в місті. Також корисними є розгляд малюнків з українською символікою, драматизація народних казок і художніх творів, а також проведення мовних свят, наприклад, заходів під назвою «Подорож до країни гарних слів». Наприклад, під час драматизації казок діти мають можливість виразно висловлювати свої думки та емоції, а під час мовних свят вони можуть взяти участь у різноманітних інтерактивних завданнях, спрямованих на розвиток мовленнєвих навичок.

Розвиток повноцінного зв'язного мовлення у дітей неможливий без використання фольклорних форм. Тому важливо пропонувати дошкільникам найкращі зразки усної народної творчості, такі як скоромовки, колискові, загадки, потішки, лічилки тощо.

Ці матеріали дозволяють дітям краще відчувати традиції та звичаї свого народу та поглибити зв'язок з предками. На логопедичних заняттях можна поетапно введенням у дітей усвідомлення національних особливостей українського народу, мови, історії та сьогодення. Процес розучування віршів, приказок, щедривок, колядок, веснянок сприяє розвитку чіткості та виразності мовлення.

Для поліпшення артикуляції можна використовувати різні методи, наприклад, «Казочка про язичка», а також залучати популярні народні казки, які допомагають дітям активно взаємодіяти та вчитися.

Події, такі як гра «Футбол», можуть бути корисними для розвитку дихання, а завдання, що спрямовані на розвиток дрібної моторики пальців рук, наприклад, зав'язування стрічок на віночку або нанизування овочів, сприяють загальному розвитку.

Отже, створенню розвивального середовища для ефективного патріотичного виховання дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення необхідно приділяти особливу увагу. Таке середовище повинно містити не лише дидактичні ігри, наочні матеріали, атрибути для ігор, літературу відповідного змісту, макети, продукти діяльності, а й має передбачати живе спілкування дорослого з дітьми, відповіді на запитання дошкільників, пояснення незрозумілого, коментар й уточнення дитячих міркувань. На логопедичних заняттях варто використовувати ігрові та творчі методи, які базуються на народних традиціях, щоб одночасно розвивати мовлення та культурну свідомість у дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гавриш Н., Крутій К. Національно-патріотичне виховання у ситуації соціального неспокою: змінюємо підходи. *Дошкільне виховання*. 2015. № 8. С.2-7.

2. Качур Л. М. Патріотичне виховання молодших школярів засобами художнього краєзнавства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к-та пед. наук : 13.00.07. Київ : 2010. 20 с.

3. Тесленко С. О. Національно-патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку засобами художньо-мовленнєвої діяльності. Кваліфікаційна Дис. на здоб. наук. ст.. канд.. пед. н. за спец. 13.00.08 – дошкільна педагогіка. Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», МОН України. Одеса, 2021. 258 с.

Івасик Ангеліна Сергіївна,
*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
групи ІМАП факультету дошкільної і початкової освіти
імені Валентини Волошиної
спеціальності 013 Початкова освіта
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського*

Науковий керівник: **Старовойт Леся Василівна,**
*кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри мистецьких дисциплін дошкільної та початкової освіти,*

ПЕТРИКІВСЬКИЙ РОЗПИС У ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Петриківський розпис – унікальна художня техніка, яка розкриває національну самосвідомість і традиції українського народу. Петриківський розпис часто використовують у патріотичному вихованні молодших школярів, як засіб формування національної свідомості та гордості за Батьківщину.

Проблема, яка стоїть перед нами, – це необхідність ефективного залучення молодших школярів до процесу виховання патріотизму. Для досягнення цієї мети необхідно формувати національну свідомість дітей. Завдання вчителя – допомогти учням засвоїти основні поняття та символи історії, культури, традицій народу. Зображення петриківського розпису як яскравих зразків українського народного мистецтва допоможуть дітям краще зрозуміти і оцінити цей матеріал.

Важливим моментом є те, що петриківський розпис сприяє розвитку художньо-естетичної свідомості учнів, творчого мислення, уміння передавати свої почуття та думки в художньому виконанні. Це вміння розвиває у дітей естетичні почуття, винахідливість і творчість. Петриківський розпис є символом українського народу, тому, через символи діти можуть зрозуміти багату історію та культуру України та розвивати власні ідеї.

Проблемі використання петриківського розпису присвячено багато праць науковців. А Чуднівський, детально розглядає передумови та історію виникнення,

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
Кафедра педагогіки

Наукове видання

*Матеріали
міжвузівської науково-практичної конференції*

**ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В ОСВІТІ ТА СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ:
уроки минулого та сучасний погляд
22 лютого 2024 року**

П 20 Патріотичне виховання в освіті та соціальній роботі: уроки минулого та сучасний погляд : матеріали міжвузів. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 22 лютого 2024 року) : Хмельницький: ПП «А.В.Царук», 2024. 277 с.

Відповідальні за випуск: *Казакова Н.В.*

Комп'ютерний набір та упорядкування: *Казакова Н.В.*

*За достовірність фактів, назв, дат, посилань на літературні джерела
тощо відповідальність несуть автори.*

Здано до друку 29.02.2024 р. Підписано до друку 28.02.2024 р.

Формат 60x84/16. Гарнітура Times New Roman.

Тираж 20 прим.

